

Славко Стаменић

ЈЕК

Јек који и јутрос ћелијом лебди после јучерашњег затварања врата, и, чини се, лебдеће док год овај живот у њој дамара, као да је непроспавана ноћ у уху Остојином јасно разлучила на неки тихи потмули јек притварања дрвених масивних врата и звонак јек залупљених решетки са спољне стране. Некуда је нестао онај звекетав шум окретања дугих кључева, прво у брави унутарњих масивних врата, па у рези решетака, нестао расплинувши се у гробном миру ћелије, као да се више никада неће зачути, као да врата чувари, ипак, једном неће морати да раскриле. По буђењу, после краткотрајног сна који га је опхрвао ваљда негде пред зору, после унезвереног зурења по унутрашњости ћелије и присећања како је у њу доспео, прва помисао која му дође би она, својствена сваком невољнику, како је све могло и морало, како је све врло, врло лако могло и морало да буде другачије. Из груди му се оте тихи јек немоћи, и стопи се са оним јеком затварања вратā. Опет је зачуо познати шкрип, иако једва чујан, зачуо браву своје већ расклимане шкоде, кад је устао са двоседа, спазио човека који вешто завлачи десну руку под браву сувозачевих врата, док у левој, некако као невешто пришивеној уз тело, држи неку алатку. Врати се у собу, лаћа се пиштоља („Тата, немој, немој!” лелујају злокобним миром собе однекуд доспеле несврховите речи), мирно и без икакве недоумице отвара прозор („Остоја, човјече, не чин’ то, ко зна ко б’ то мого бит!”), протура руку, и пуца. Зачу се лом као да је човек од стакла, а крадљивац се ухвати за врат десном руком, лева му остаје непомична, належе на кола, и склизну низ стакло и лим белих врата, остављајући крвав траг. Траг крвав, помешан са блатом и прашином који се купише по шкоди још на мучном путу од Кистања до Београда, прашином коју нико, већ тако дуго, препуштен чамотињи, не очисти. И виде да је тане сасвим разбило сувозачево стакло,

као да је неки усуд вапио за туробном симетријом, као да је сад, на крају пута, у Београду, морало пући сувозачево стакло, кад је на почетку пута, у Кистању, снајперско тане пробило возачево и завршило у седишту, прозујавши поред главе Остојине.

Нечујно отвори се *шалџер* на вратима и у хелију улете папирни смотуљак, шушти котрљање по поду и топи се у онај свеprisутни тихи јѐк. Затим се *шалџер* тихо затвори. Остоја, изненађен, посматра смотуљак на поду. Бојажљиво се сагиње, узима га и размотава. Чита. САМО КРВ МОЏЕ СПРАТИ КРВ МОГА ОСА + ТВОЈА КРВ ИЛИ КРВ ТВОГА СИНА + ВАС ПОБЕГУЉА ИЗ ГРАДА ГДЕ ЈЕ МОЈ ОТАС РАЊЕН ДА БИ БРАНИО И ВАЃ ГРАД - ЈЕР ЈЕ СРБСКИ! Зар неко, помисли, ово може убацити усред затвора, мимо стражара?, или, заправо, баш уз њихово допуштење, просевну мисао Остојином свешћу. И намах осети да је опкољен злослутним исходима, опкољен ватром невоље, и њено пуцкетање упредало се у онај јѐк који никако не чили. Близина ватре зла, која га већ увељико прљи, учини му се познатом, као да је то, са свом страхотом коју тај призор недри, већ негде некако искусио.

Онда се сети догађаја из прошлости: ватром опкољене црне шкорпије. Збило се то давно, у Бежаји, у Алжиру, где је као зидар стекао сав иметак који је имао у Кистању. Сав иметак који се недавно претворио у згариште, не рачунајући оно што је стало у и на шкоду. *Само нек су главе свима на раменима*, говорио је ведро, и бодрио све у избегличкој колони. И певао *Аој, моја избегличка цако, ко те мрзи носио је 'вако*, певао кроз Крајину, кроз Босну, прилазећи Србији, прилазећи Београду. А онда у Београду, у изнајмљеном скученом стану, сасвим је ућутао. Скривен у рупи изнајмљеног стана, скривен као она шкорпија у поду радничке бараке, скривен као и сад у полумраку затворске хелије. Где не чили онај злослутни јѐк затварања затворских врата, али сад и све јаче пуцкета ватра чију врелину све више осећа. Пун једа и отрова, пун као она шкорпија у Бежаји. САМО КРВ МОЏЕ СПРАТИ КРВ МОГА ОСА + ТВОЈА КРВ ИЛИ КРВ ТВОГА СИНА, чита изнова, а ватра као да га све тешње коли у хелији, она као да разгорева и онај дотад потмули јѐк. Страшна ватра која се више не да ничим угасити, и која почиње да га гута.

Ја ћомоћнем Остоја, ја ћомоћнем браћо мој, смеје се Хамид и крије нешто иза леђа улазећи у собу Остојине бараке. *Нема страха Остоја мој браћо*, успокојава га добродушни Алжирац. *Ево*, показује два спојена палмина дуга листа у руци, и само још више збуњује Остоју. *Овако сијаси Остоја*, говори ведро, сагиње се до рупе у поду. Завлачи палмине листове. Не чека дуго, листови затрепере, Хамид разрогачених очију погледа у Остоју и развуче усне у широк умирујући осмех. Извлачи замку чији други крај клештима непопустљиво стеже шкор-

пија, придржавајући и свим ножицама, као да је то лист спаса, а не замка. Износе је напоље. *Хамиде, бац је неће, немој је убити, жив је што божји створ!*, рече Остоја. *Хамид не убије што, Хамид нема страх, што има страх, што неће зиви*, мудрује Хамид. *Дај цак од цеменати, и види како што сјаси само од себе*, подучава Хамид. Остоја донесе празан цак, а Хамид га, додавши палмине листове Остоји, поцепа по средини направивши простирку. Затим спусти шкорпију припијену уз листове насред цака. Онда са свих страна потпали цак. Шкорпија крену на једну страну, и наиђе на ватру. Безглаво крену да тумара са краја на крај пламеног круга. Онда се примири, схвата да излаза из врелог обруча више нема. Оде насред цака, а ватра се примицала са свих страна, претећи неподношљивом врелином да прождре плен. Лагано, али као да је словесно биће које нема недоумица у оправданост овога чина, подиже свој реп, и врх, пун сопственог отрова, зарива у своју главу. И умртвљује се. Остоји је, готово престрављеном, читаво тело задамарало. Пламен, који се већ сасвим приближио шкорпији, сада гута само безживотни леш, ослобођен сваке бриге, сваког страха, сваке патње.